

Ranking the towns. Nieuw licht op de bevolkingsdichtheid van middeleeuwse steden

Naam dataset	Straten- en grachtenboek, Leiden, 1583-1597 (1604)
Auteur	Arie van Steensel m.m.v. Carlijn van der Baan en Jasper Weinans
Datum	14 november 2018
Bestandsvorm	CSV (kwalitatieve data); ArcGIS Shapefile (vectordata); Georeference JPG (rasterdata)
Referentiesysteem	(EPSG) 28992 Amersfoort / RD New
Versie	2.0 (significante aanvullingen en correcties t.o.v. versie 1.0)
Archiefbron	Erfgoed Leiden en Omstreken, Stadsarchief van Leiden II, inv.nr. 5113 (Grachtenboek) en inv.nr. 5153 (Stratenboek)
Beschrijving	<p>Deze dataset bestaat uit drie delen: 1) de georeferereerde kaarten uit het grachten- en stratenboek, 2) de gevectoriseerde percelen, wegen en waterwegen op de kaarten en 3) een aan de percelen, straten en waterwegen gekoppeld bestand met de informatie (namen, beroepen, maten) die op de kaarten staan aangetekend.</p> <p>De kaarten zijn stuk voor stuk op basis van de kadastrale kaart van 1832 georeferereerd (met uitzondering van de tien kaarten uit het Grachtenboek waarop de vest is getekend, omdat die te weinig herkenningspunten boden om georeferereerd te worden), waarbij de hoeken van bouwblokken als referentiepunt dienden, waarna vervolgens de georeferentie met de spline-functie van ArcGIS is gecorrigeerd. Vervolgens zijn alle percelen digitaal ingetekend (gevectoriseerd) om een compleet kaartbeeld van de stad te creëren. De geometrische nauwkeurigheid van het eindresultaat van deze digitale bewerking verschilt per kaart. Dit komt door de verschillen in nauwkeurigheid van de getekende kaarten en de mogelijkheden om die aan de hand van de basiskaart van 1832 te georefereren. Bij het digitaliseren moesten keuzes worden gemaakt wanneer</p>

	<p>overlappende kaarten niet helemaal gelijk vielen na het georefereren of wanneer er geen perceelsgrenzen getrokken waren op de oorspronkelijke kaarten. De software laat het niet toe om stippellijnen te trekken om deze keuzes zichtbaar te maken of op hypothetische perceelsgrenzen te trekken. De grenzen van de grenzen van percelen aan de straat- of waterzijde zijn in alle gevallen nauwkeurig na te tekenen, maar dat geldt niet voor de perceelsgrenzen aan de achterzijde (de hofjes etc.).</p> <p>Het straten- en grachtenboek is een unieke bron op basis waarvan een nieuwe digitale basiskaart voor laat-zestiende-eeuws Leiden vervaardigd is, maar bij het gebruik is enige terughoudendheid en kennis van de oorspronkelijke kaarten vereist. De percelen kunnen afwijkingen vertonen en voor een koppeling aan bijvoorbeeld de HISGIS kaart (1832) of de huidige BAG is aanvullend onderzoek noodzakelijk.</p>
Toelichting	<p>Het <i>Waterbouc</i> en het <i>Straetbouc</i> werden op initiatief van de stadssecretaris van Leiden, Jan van Hout (1542-1602), samengesteld met oog op de bijdrage van huiseigenaren aan het onderhoud van beschoeiing en bestrating. Het werk werd uitgevoerd door verschillende landmeters die de perceelbreedte (voorzijde, soms ook de diepte en de breedte aan de achterzijde) opnamen, alsook de breedte van waterwegen en straten. De gemeten breedten zijn ingetekend, maar dat geldt niet voor de exacte bebouwing van de percelen. In veel gevallen zijn de perceelsgrenzen bijvoorbeeld niet volledig ingetekend, omdat alleen de voorgevelbreedte relevant was. Een tweede kanttekening is dat de kaarten over een periode van twee decennia zijn vervaardigd, waardoor ze geen zuivere momentopname bieden, omdat er in die periode veranderingen in perceeleigenaren. De gegevens die op de kaarten vermeld staan (naam eigenaar, beroep en breedte van het perceel), zijn opgenomen in een CSV-bestand. Dit is een aangevulde</p>

	<p>bewerking van een bestand dat Ed van der Vlist genereus beschikbaar heeft gesteld en waaraan Kees Walle eveneens heeft meegewerkt. Zij hebben (soms bij benadering) ook de huidige adressen van de percelen geïdentificeerd. De gegevens over beroepen zijn gecodeerd aan de hand van het HISCO- en HISCLASS-classificatiesysteem.</p>
Transcripties en bewerkingen	<p>W. Pleyte, <i>Leiden voor 300 jaren en thans; photolithographische afbeelding van een plattegrond van 1578 en chromolithographische afbeelding van het Chaertbouc van Straten binnen desen Stadt Leyden en Chaertbouc van de Stadts Wateren, gemeten bij Mr. Salomon Davidssoon van Dulmanhorst en Jan Pieterssoon Dou, voorafgegaan door eene geschiedkundige schets van den Platte-Grond en de voornaamste gebouwen der stad, met opgave der woonhuizen van eenige personen, die tijdens het beleg, de stichting der Akademie en thans op den voorgrond treden</i> (Leiden 1874).</p>
Literatuur	<p>P.J.M. de Baar, 'Jan van Hout en zijn Stratenboek en Grachtenboek', in: <i>Ups en Downer. Bundel artikelen bij het afscheid van mr. W. Downer als gemeentearchivaris van Leiden</i> (Leiden 1985) 5-18.</p> <p>H.A. van Oerle, <i>Leiden binnen en buiten de stadsvesten. De geschiedenis van de stedbouwkundige ontwikkeling binnen het Leidse rechtsgebied tot aan het einde van de gouden eeuw</i>, 2 delen (Leiden 1975).</p> <p>Arie van Steensel, 'Mapping medieval Leiden. Residential and occupational topographies', in <i>Trabajar en la ciudad medieval Europea</i>, ed. Jesús Ángel Solórzano Telechea en Arnoldo Sousa Melo (Logroño, 2018), 237–60.</p>

Structuur databestand Straten- en Grachtenboek (versie 2.0)

	Kolomnaam	Omschrijving
1	id	Volgnummer
2	bron	Archiefbron

3	bronlink	Link naar de archiefbron
4	kaart	Volgnummer van de kaarten
5	datum	Datum indien vermeld op de kaart
6	perceelnummer	Unieke P-code van het perceel
7	hg_perceel	Historische geocode. Omdat percelen op meerdere kaarten voorkomen, ligt het aantal unieke geocodes lager dan het totaal aantal volgnummers
8	bon	Naam van de bon (wijk) waarin het perceel was gelegen
9	hg_bon	Historische Geocode van de desbetreffende bon
10	straat	Historische straatnaam
11	hg_straat	Historische Geocode van de desbetreffende straat
12	huidig_adres	Corresponderend huidig adres, doorgaans bij benadering
13	naam	Naam van de eigenaar van het perceel
14	bijzonderheden	Aantekeningen op de kaart, bijvoorbeeld doorhalingen of correcties
15	beroep	Beroep van de eigenaar indien vermeld
16	hisco_code_eigenaar	HISCO-code van het beroep van de eigenaar. Zie voor deze classificatie http://historyofwork.iisg.nl/index.php
17	hisclass_code_eigenaar	HISCLASS-code van de sociale status van de eigenaar. Zie voor deze classificatie https://collab.iisg.nl/web/hisco/hisclass
18	perceelbreedte_1	Breedte van de gevel in Rijnlandse roeden (3,767 meter), voeten (0,314 meter) en duimen (2,61 centimeter). Een roede was twaalf voet, een voet twaalf duim.
19	perceelbreedte_2	Diepte van percelen in het geval van hoekpanden in Rijnlandse roeden, voeten en duimen
20	perceelbreedte_3	Breedte van percelen aan de achterzijde in Rijnlandse roeden, voeten en duimen

Structuur databestand straten (versie 1.0)

	<i>Kolomnaam</i>	<i>Omschrijving</i>
1	id	Volgnummer
2	straatnummer	Uniek S-code van de straat
3	hg_straat	Historische Geocode van de desbetreffende straat
4	straatnaam_1583	Straatnaam volgens het Straten- en Grachtenboek
5	huidige_straatnaam	Huidige straatnaam
6	type	Type: straat of steeg

Structuur databestand waterwegen (versie 1.0)

	<i>Kolomnaam</i>	<i>Omschrijving</i>
1	id	Volgnummer
2	waterwegnummer	Unieke W-code van de waterweg
3	hg_waterweg	Historische Geocode van de desbetreffende waterweg
4	waterweg_1583	Naam volgens het Straten- en Grachtenboek
5	huidige_waterweg	Naam van de huidige waterweg
6	type	Type: geeft aan of de gracht later gedempt is